

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Білостоцький технологічний університет (Польща)

Університет прикладних наук (Литва)

Відземський університет прикладних наук (Латвія)

Університет «Aurel Vlaicu» в м. Арад (Румунія)

Міжнародний науково-освітній та навчальний центр (Естонія)

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Кафедра фінансів

Донецький національний університет імені Василя Стуса
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Луцький національний технічний університет

Одеський національний економічний університет

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Матеріали VII Міжнародної науково-практичної
конференції**

27 листопада 2025 р.

Полтава
2025

Сидоренко Софія Віталіївна, студентка
Науковий керівник: Свистун Л.А., к.е.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ НЕСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

Проблематика своєчасного виявлення ознак фінансової дестабілізації набуває особливої актуальності для вітчизняних промислових підприємств, функціонування яких відбувається в умовах воєнного стану та значних макроекономічних викликів. Дослідники І. Нескорородева та О. Грачова наголошують на тому, що банкрутство господарюючого суб'єкта являє собою не миттєву подію, а тривалий процес поступового погіршення фінансових показників, який піддається ідентифікації на ранніх стадіях за допомогою систематичного аналітичного моніторингу [1, с. 196]. Водночас методологічний інструментарій діагностики кризових явищ характеризується значним розмаїттям підходів, кожен з яких відображає специфічні аспекти фінансового становища організації.

Теоретичні засади прогнозування неплатоспроможності сформувалися у 30-х роках минулого століття як відповідь на наслідки Великої депресії, коли наукова спільнота та практики бізнесу усвідомили необхідність розробки інструментів раннього попередження фінансових труднощів. Сучасне розуміння прогнозування охоплює багатоаспектне дослідження фінансово-господарської діяльності через призму ліквідності активів, платоспроможності організації та фінансової стійкості її капітальної структури [2].

Дискримінантні моделі як основний інструмент формалізованої діагностики базуються на статистичному апараті виділення вагових коефіцієнтів при окремих фінансових індикаторах. Такі конструкції дозволяють на основі комбінації декількох коефіцієнтів сформулювати узагальнюючий показник ймовірності настання кризового стану [3, с. 678]. Проте застосування західних моделей до вітчизняних реалій наштовхується на проблему недостатньої точності передбачень, оскільки параметри, калібровані на даних підприємств розвинених країн зі стабільним економічним середовищем, часто не враховують специфіку трансформаційних економік.

Проведемо дослідження на матеріалах ТОВ «КЗТВ», яке функціонує у хімічній промисловості та є єдиним виробником технічного вуглецю на території України. Аналіз охоплює трирічний період з 2022 по 2024 рр, протягом якого підприємство демонструвало різноспрямовані тенденції зміни фінансових показників. Інформаційною базою слугували баланси станом на кінець кожного календарного року та звіти про фінансові результати за відповідні періоди.

Застосування п'ятифакторної моделі Альтмана виявило значне перевищення інтегрального показника над критичним значенням 2,99 протягом усього досліджуваного періоду (таблиця 1). У 2022 році показник становив 7,0010, демонструючи найвищий рівень фінансової стабільності. Наступного року спостерігалось зниження до 3,6852, проте значення залишалось у безпечній зоні. Модель Таффлера, адаптована для оцінювання британських компаній, показала інтегральні значення у діапазоні від 0,9455 до 1,8207, значно перевищуючи критичну межу 0,3. Водночас модель Ліса засвідчила стабільне положення підприємства з показниками 0,0777-0,0907 при граничному значенні 0,037.

Результати діагностики фінансової неспроможності ТОВ «КЗТВ» за інтегральними
моделлями

Модель	Критерій	2022	2023	2024	Інтерпретація 2024
Альтмана	>2,99	7,0010	3,6852	4,2773	Фінансово стійке
Тафлера	>0,3	1,8207	0,9455	1,1174	Сприятливі перспективи
Ліса	>0,037	0,0907	0,0777	0,0841	Відсутність загрози
Спрінгейта	>0,862	1,7581	1,2863	1,8894	Низький ризик
Універсальна	>1	2,3843	2,0908	3,0160	Непорушена рівновага
R-модель	>0,42	3,5597	3,1040	3,2407	Мінімальна ймовірність
Матвійчука	>1,104	4,8249	1,9910	1,6478	Задовільний стан
Бівера	>0,2	0,388	0,216	0,384	Достатня спроможність

Джерело: створено автором

Канадська модель Спрінгейта підтвердила відсутність безпосередньої загрози неплатоспроможності з показниками 1,2863-1,8894 при критичному рівні 0,862. Універсальна дискримінантна функція, яка об'єднує найбільш інформативні індикатори з різних методик, засвідчила наявність непорушеної фінансової рівноваги зі значеннями 2,0908-3,0160. Особливої уваги заслуговує R-модель, адаптована до специфіки вітчизняних підприємств, яка демонструвала стабільно високі значення 3,1040-3,5597, вказуючи на мінімальну ймовірність банкрутства до 10%.

Необхідно критично осмислювати результати формалізованих моделей через призму якісних характеристик фінансового стану [4, с. 28]. Модель українського науковця Матвійчука, яка враховує сім факторів діяльності, виявила значення 1,6478-4,8249 при критичній межі 1,104, підтверджуючи задовільний фінансовий стан досліджуваної організації. Коефіцієнт Бівера як комплексний індикатор спроможності обслуговувати зобов'язання за рахунок операційних грошових потоків коливався у діапазоні 0,216-0,388, перевищуючи нормативне значення 0,2 протягом усього періоду спостережень.

Виявлено суттєві розбіжності у висновках різних дискримінантних моделей, попри загальну відсутність критичної загрози банкрутства. С. Бегун та А. Штинь справедливо зазначають, що моделі, розроблені на основі даних підприємств інших країн, часто демонструють недостатню точність при застосуванні до вітчизняних господарюючих суб'єктів [5, с. 558]. Модель Альтмана показала найвищі значення фінансової стійкості, тоді як коефіцієнт Бівера у 2023 році наблизився до критичної межі, сигналізуючи про потенційні проблеми обслуговування зобов'язань за рахунок операційних грошових потоків.

Таким чином, методологія діагностики фінансової неспроможності вимагає комплексного застосування множини аналітичних інструментів для формування об'єктивної оцінки кризових явищ. Інтегральні дискримінантні моделі забезпечують швидку експрес-діагностику загальної фінансової ситуації, проте потребують доповнення деталізованим аналізом окремих показників кризового поля для виявлення конкретних проблемних зон діяльності підприємства. Реалізація запропонованих санаційних заходів створить передумови для зміцнення фінансової стійкості та уникнення загрози банкрутства у середньостроковій перспективі.

Література

1. Нескорודה І. І., Грачова О. О. Дослідження сутності класифікаційних аспектів банкрутства підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. № 41. С. 196–200.
2. Романович О.О., Свистун Л.А. Кризові явища у діяльності українських підприємств та методи їх діагностики. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 1295–1299.
3. Сейсебаєва Н. Г., Топчанюк О. В. Методи аналізу і прогнозування банкрутства підприємств. *Молодий вчений*. 2016. № 11. С. 678–681.

4. Чухраєва Н. М. Порівняльний аналіз ефективності дискримінантних моделей діагностування банкрутства українських підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 25. Ч. 2. С. 28–32.

5. Бегун С. І., Штинь А. М. Прогнозування фінансової неспроможності підприємства на основі моделей дискримінантного аналізу. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 19. С. 558–564.

УДК 658.15:336.14

Старостенко Оксана Миколаївна, студентка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В умовах повномасштабної війни, інфляційних процесів та порушення логістичних ланцюгів українські підприємства стикаються з безпрецедентними викликами у сфері управління витратами. Традиційні підходи до бюджетування, що базувалися на стабільних прогнозах та річному плануванні, виявилися недостатньо ефективними для оперативного реагування на динамічні зміни зовнішнього середовища [1, с. 56].

Бюджетування як інструмент стратегічного управлінського обліку дозволяє підприємствам систематично контролювати використання ресурсів, адаптуватися до змін та забезпечувати фінансову стійкість. За результатами досліджень, високий рівень невизначеності змушує компанії переглядати традиційні методи планування та впроваджувати гнучкі підходи до формування бюджетів.

Основні виклики управління витратами в умовах економічної турбулентності [3, с. 29]:

- різке зростання витрат на безпеку персоналу та об'єктів підприємства (на 7-10%);
- необхідність забезпечення енергетичної автономії через впровадження альтернативних джерел енергії;

- порушення логістичних ланцюгів та зростання транспортних витрат на 5-10%;
- скорочення купівельної спроможності населення та зменшення попиту;
- збільшення витрат на релокацію персоналу та виробничих потужностей;
- девальвація національної валюти та підвищення цін на сировину і матеріали.

Аналіз практики українських підприємств показує, що ефективно управління витратами в кризових умовах потребує комплексного підходу до бюджетування. Сучасні методи бюджетування характеризуються підвищеною гнучкістю та орієнтацією на швидку адаптацію до змін.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика сучасних методів бюджетування

Метод бюджетування	Основна характеристика	Переваги в умовах нестабільності	Сфера застосування
1	2	3	4
Гнучке бюджетування (Flexible Budgeting)	Постійне коригування планів залежно від змін зовнішнього середовища	Оперативна адаптація до ринкових змін, уникнення непередбачених витрат	Торгівля, послуги, виробництво
Rolling Forecast	Щомісячне або щоквартальне оновлення фінансових планів	Актуальність прогнозів, врахування поточної ситуації	Всі галузі в умовах війни
Zero-Based Budgeting (ZBB)	Обґрунтування кожної статті витрат «з нуля»	Виявлення неефективних витрат, максимальна економія ресурсів	Підприємства з обмеженими ресурсами